

Эла Юр'еўна Дзюкава (с. 155–159) в тексте *Українські сябар Эліжы Ажэшкі Аляксандр Каницькі (Да 175-годдзя пісьменніка)* обратила внимание на знакомство и взаимную заинтересованность писателей, их творческие связи, различные формы контактов, которые „былі абумоўлены не толькі прафесійнымі, літаратурнымі інтарэсамі, але і канкрэтыкай біяграфій” (с. 156); Алёна Манкевіч (с. 160–164) показала как подход Ожешко, так и белорусского поэта Якуба Коласа к разным проблемам, из которых „цэнтральнай бачыцца праблема зямлі”, в представлении которой наиболее ярко „выявіліся іх творчыя індывідуальнасці, іх аўтарскае крэда і, безумоўна, здольнасць тогка адчуваць і адлюстраваць чалавечую псіхалогію”. Автор, считает Манкевич, наиболее интересует „тая грань праблемы якую можна назваць «чалавек на зямлі», што наиболее «поўна» і ўсебакова выявілася ў рамане *Над Нёманам і паэме Новая зямля*” (с. 160).

Представленный сборник разнообразных текстов, посвященный польской писательнице, с разных сторон анализирующих ее творчество, жизнь, роль и значение как для современников, так и для следующих поколений потребителей и исследователей различных народов, стоит широкого распространения среди читателей. Своей глубиной, разнообразием, оригинальным подходом, богатым критическим материалом может привлечь внимание не только филологов-полонистов, но и всех, которые любят и ценят творчество Элижы Ожешко.

Irena Rudziewicz
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
w Olsztynie

„Białorutenistyka Białostocka”, tom 5, pod red. H. Twaranowicz, Wyd. UwB, Białystok 2013, ss. 537.

W roku 2013 ukazał się piąty tom czasopisma „Białorutenistyka Białostocka”. W ciągu pięciu lat istnienia czasopisma na jego łamach naukowcy z Polski, Białorusi, Rosji, innych krajów słowiańskich i Europy Zachodniej publikowali wyniki swoich badań nad literaturą, językiem, historią, kulturą białoruską, komparatystyką i związkami polsko-białoruskimi. Zaprezentowano także kilka debiutów naukowych, dużą ilość recenzji oraz sprawozdań z sesji i konferencji naukowych.

Piąty tom „Białorutenistyki Białostockiej” poświęcony jest 55-leciu istnienia Białoruskiego Stowarzyszenia Literackiego „Białowieża” i składa się z siedmiu działów: „Literaturoznawstwo”, „Archiwalia”, „Folklorystyka”, „Językoznawstwo”, „Varia”, „Z okazji 20-lecia filologii białoruskiej na Uniwersytecie w Białymstoku”, „Recenzje i adnotacje”.

W pierwszym dziale znajdziemy dwadzieścia cztery artykuły poświęcone literaturze białoruskiej różnych epok. Dwa spośród nich napisano w języku rosyjskim (Ludmiła Zariembo, s. 343–373 i Anastasija Gulina, s. 297–307), pozostałe zaś w języku białoruskim. W artykule pt. *Ачышчальная сіла купальскага аню і белай вязі (штрыхі да творчага партрэта Георгія Валкавыцкага)* (s. 11–23) Wolhi Szynkarenka przedstawiła główne etapy twórczości białoruskiego poety, prozaika, publicysty i działacza społecznego Georgija Wołkowycckiego, zmarłego 7 kwietnia 2013 roku. Dokonała także analizy tematów, problematyki, gatunków i typowych cech utworów tego utalentowanego twórcy. Kolejne trzy artykuły także zostały poświęcone twórcom należącym do Białoruskiego Stowarzyszenia Literackiego „Białowieża”, które w 2013 roku świętowało 55-lecie swego istnienia. Halina Tyczka poddała analizie autorską koncepcję człowieka i świata w wybranych utworach prozy lirycznej Sokrata Janowicza i Jana Czykwina (s. 25–32). Beata Siwek w artykule *W świetlistości wszechprzenikającej, czyli Symbolika świata i słońca w poezji „Białowieża”* (s. 33–42) podjęła próbę omówienia symboliki świata i słońca u Jana Czykwina, Alesia Barskiego i Nadziei Artymowicz. Natomiast Halina Twaranowicz zaprezentowała twórczość pisarzy Białoruskiego Stowarzyszenia Literackiego „Białowieża” w polskich badaniach uniwersyteckich ostatnich dwudziestu lat (s. 43–61). W artykule badaczka szczegółowo omówiła dwie prace habilitacyjne (Teresa Zaniewska, 1998; Helena Duć-Fajfer, 2012) oraz dwie prace doktorskie (Beata Siwek, 2004; Anna Sakowicz, 2007).

Omawianie pozostałych artykułów zamieszczonych w dziale „Literaturoznawstwo” rozpoczniemy od artykułu Liji Kisiałowej *Беларуская інсітняя літаратура XIX – пачатку XX стст.: асаблівасці паэмыкі, праблемы даследавання* (s. 181–189). Autorka przedstawiła w nim cechy poetyki, problemy badawcze białoruskiej literatury naiwnej XIX – początku XX wieku. Nadzieja Czykiczowa swoją pracę pt. *Марфалогія сюжэтай інтрыгі ў прозе Вацлава Ластоўскага* (s. 219–237) poświęciła białoruskiemu pisarzowi, literaturoznawcy, historykowi, działaczowi społecznemu Waławowi Łastowskiemu. Przeprowadziła analizę „morfologiczną” fabuły w jego prozie i na tej podstawie ustaliła procentowo najbardziej regularne i produktywne jednostki fabularne.

Wolha Hubska (s. 203–217) podjęła próbę przedstawienia nowej interpretacji powieści Maksima Haryckiego *Wileńscy komunardzi* (1931–1932). Badaczka uważa, że utwór zawiera wielopłaszczyznowy obraz artystyczny Mateja Myszki, w którym z jednej strony ujawnia się bohater rewolucji, z drugiej zaś archetyp oszusta.

Iryna Czasnok w artykule *Унутраная падзейнасць у рамане „Сястра” Кузьмы Чорнага* (s. 319–330) poddała analizie powieść Kuźmy Czornego *Siostra*, szczególną uwagę zwracając na kategorię wewnętrznego „zdarzania się”, które było nowatorskie w literaturze białoruskiej w latach 20. i 30.

Wital Padstaulenka swoje badania poświęcił analizie komiczno-psychologicznej syntezy w białoruskich opowieściach powstałych w latach 20. XX wieku (s. 309–318). Z kolei Aleś Makarewicz omówił wybrane utwory prozy białoruskiej lat 20. i 30. XX wieku pod kątem wydarzeń społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem prozy Maksima Hareckiego, Andreja Mryja, Łukasza Kaługi, Maksima Zareckiego i Symona Baranawyc (s. 77–108).

Żanna Szaladonawa w swojej pracy (s. 289–295) podjęła próbę omówienia dyskursu urbanistycznego i tożsamości narodowej w białoruskiej i ukraińskiej poezji lat 20. i 30. XX wieku. Autorka podkreśliła, że procesy społeczne będące efektem rozwoju przemysłowego wpłynęły na formę tematyki urbanistycznej w poezji.

Anastasija Gulina poruszyła temat samoidentyfikacji narodowej we współczesnej rosyjskojęzycznej dramaturgii białoruskiej i ukraińskiej (s. 297–307). Przeanalizowała wybrane utwory Nikołaja Chalezina, Andreja Kurejczyka, Anny Jabłońskiej i Natalii Worozbit.

Walancin Smal poświęcił artykuł wybitnej białoruskiej poetce i tłumaczce Ninie Maciasz (s. 123–144). Badacz omówił dorobek twórczy poetki oraz przedstawił główne etapy rozwoju jej twórczości razem z aspektami autobiograficznymi, egzystencjalnymi i socjokulturowymi.

Jauhen Haradnicki omówił powieść Władzimira Karatkiewicza *Нельга забыць* (s. 145–157), poddając analizie wątki autobiograficzne, relację między autorem i bohaterem oraz zwracając uwagę na cechy kompozycji tekstu, tudzież znaczenie zagadnienia sztuki w tekście.

W dziale Literaturoznawstwo znajdują się także artykuły poświęcone takim białoruskim twórcom, jak Maksim Tank (Swiatłana Kaladka, s. 159–180), Alaksiej Karpiuk (Anna Sakowicz, s. 239–249), Janka Bryl (Anna Alsztyjniuk, s. 269–280) oraz Aleś Razanow (Ewa Lawonawa, s. 109–122).

Swiatłana Tarasawa w swojej publikacji (s. 281–287) poruszyła temat tragicznych wydarzeń w czasie epoki stalinizmu opisanych w poematach Alesia Baczuły, Pawła Prudnikowa i Siarheja Hrachowskiego.

Ludmiła Sińkowa przedstawiła problem aktualizacji białoruskiej tradycji w kontekście literatury światowej (s. 62–75). Podkreśliła, że decydującym kryterium w identyfikacji protonarodowych, heterogenicznych oraz narodowych zjawisk artystycznych jest obecność idei narodowo-państwowej, która staje się inspiracją dla twórcy.

Autorka kolejnego artykułu, Hanna Nawacielcawa, zwróciła uwagę na analityczny kierunek artystycznej interpretacji historii Białorusi w pracach powstałych pod koniec XX wieku (s. 331–341). Podała analizie konkretne kierunki analitycznej interpretacji historii, wyraźnie przedstawione w utworach prozatorskich Kastusia Tarasowa, Władzimira Arłowa, Walancity Kowntun, Alesia Nawarycza oraz Andreja Fiedarenki.

Natalia Bachanowicz podjęła próbę omówienia białoruskiej i polskiej literatury na przełomie XIX i XX wieku (s. 251–267). Na przykładzie twórczości Elizy Orzeszkowej, Ciotki (Ałazy Paszkiewicz), Zmitroka Biaduli i Jerzego Żuławskiego zaprezentowała podstawowe metody i trendy w białoruskiej i polskiej literaturze końca XIX i początku XX wieku.

Wanda Barouka w artykule pt. *Мастацкая інтэрпрэтацыя 1863 года ў рамане Усевалада Крastoўскага „Крывавы пуп” і ў творах Стэфана Жэрoмскага* (s. 191–202) omówiła elementy literackiej interpretacji powstania styczniowego w dziełach Wsiewołoda Krestowskiego i Stefana Żeromskiego. Natomiast Ludmiła Zariembo swoją pracę poświęciła *Kronice Ipatijewskiej* (s. 343–373). Autorka przeanalizowała

religijno-dydaktyczne motywy opowieści kronikarza oraz zwróciła uwagę na elementy struktury epickiej i system figur poetyckich.

Dział „Archiwalia” zawiera jeden artykuł – *Полацкі летапісец а. Ігнаціў Сцябэльскі аб мітрапаліце Рыгору Цамблаку* (s. 375–381) autorstwa Juryja Łabyńca-wa i Łarysy Szczawinskiej. Badacze z Moskwy po przeprowadzeniu szczegółowej analizy prac o. Ignacego Stebielskiego scharakteryzowali metody stosowane przez bibliofila w XVIII wieku, omówili wykorzystane źródła oraz jego zainteresowanie pewnymi tematami i osobami, szczególnie Grigorijem Camblakiem.

W dziale „Folklorystyka” znajduje się jeden artykuł napisany w języku rosyjskim (s. 383–415). Inna Szwied przedstawiła w nim swoje uwagi na temat obrazu głupca w białoruskich przysłowiach i porzekadłach. Zwróciła uwagę na sposób konstruowania intelektualnej niesprawności człowieka przy pomocy m.in. kodu przedmiotowego, meteorologicznego, astronomicznego, roślinnego, zoologicznego.

Dział „Językoznawstwo” także zawiera tylko jeden artykuł: *Моўныя асаблівасці апавесці Міхася Андрасюка „Белы конь”* (s. 417–425). Sniżana Asabina opisała w nim cechy językowe powieści Michasia Andrasiuka, omówiła rolę źródeł językowych w tworzeniu obrazów oraz wybrane cechy stylu białoruskiego twórcy – aktywnego uczestnika Białoruskiego Stowarzyszenia Literackiego „Białowieża”.

Na dział „Varia” składają się cztery artykuły, w tym publikacja Zoji Mielnikowej poświęcona poezji Niny Maciasz (s. 427–439). Badaczka przeanalizowała podstawowe motywy filozoficzne występujące w utworach poetki oraz przedstawiła etapy egzystencjalno-filozoficznego rozwoju jej postaci lirycznej w poezji lat 70.–90. XX wieku. W publikacji pt. *Мая Танкіяна* (s. 441–451) Tacciana Barysiuk przedstawiła swoją pracę nad komentarzami do dwóch tomów z dzieł zebranych Maksyma Tanka. Komentarz do tomu ósmego, zawierającego prozę i publicystykę krytyczno-literacką twórcy, autorka pisała od samego początku. Z kolei tom jedenasty korygowała i uzupełniała, gdyż był on tylko częściowo zaopatrzony w notatki W. Chalanowicza i A. Danilczyka. Badaczka zaprezentowała także kilka teorii dotyczących pochodzenia pseudonimu pisarza, opisała ciekawe fakty oraz mistyczne liczby pojawiające się w ważnych datach związanych z życiem twórcy.

Irena Rudziewicz swój artykuł poświęciła twórczości białoruskiego poety, prozaika i publicyisty Franciszka Bahuszewicza (s. 453–459). Po przeanalizowaniu wybranych utworów olsztyńska badaczka zaprezentowała wykorzystywane w jego tekstach wątki i motywy z białoruskiej twórczości ludowej.

Publikacja autorstwa Tacciany Kabrzyckiej, Miłajaja Chmialnickiego i Eły Dziukowej dotyczy feminizmu w literaturze białoruskiej, ukraińskiej i polskiej (s. 461–482). Na przekładzie twórczości E. Orzeszkowej, G. Zapolskiej, Ciotki, O. Kobyłańskiej, Lesi Ukraiński oraz M. Gretkowskiej, N. Babinej, O. Bobkowej, M. Wajcieszonok, T. Garelikowej, O. Zabuszko, L. Kostenko, W. Szymborskiej badacze doszli do wniosku, że oznaki feminizmu przybierają różną formę, która zależy od talentu, duszy, intelektu oraz indywidualnego i socjalno-społecznego doświadczenia danej pisarki.

W dziale zatytułowanym „Z okazji 20-lecia filologii białoruskiej na Uniwersytecie w Białymstoku” zamieszczono trzy teksty. W pierwszym (s. 483–489) prof. Nina Barszczewska, obecnie p.o. kierownika Katedry Białorutenistyki Uniwersytetu Warszawskiego, opisuje osiągnięcia Katedry i publikacje pracowników powstałe w ciągu 57-letniego istnienia tej instytucji. W drugim (s. 493–499) prof. Michał Sajewicz prezentuje działalność Zakładu Białorutenistyki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z okazji 20-lecia powstania filologii białoruskiej na UMCS, przy czym również wspomina o osiągnięciach i publikacjach pracowników Zakładu oraz realizowanych tematach badawczych. W trzecim (s. 503–508) dr Bazyli Siegień przedstawia historię i stan obecny Katedry Filologii Białoruskiej Uniwersytetu w Białymstoku, prezentując kadre naukowo-dydaktyczną, prowadzone badania naukowe oraz współpracę naukową podpisaną z wieloma krajowymi i zagranicznymi ośrodkami naukowymi.

Warto nadmienić, że w omawianym dziale zamieszczono sześć listów gratulacyjnych i podziękowań z okazji jubileuszu 20-lecia Filologii Białoruskiej na Uniwersytecie w Białymstoku, adresowanych do Dziekana Wydziału Humanistycznego prof. Bogusława Nowowiejskiego, kierownika Katedry Filologii Białoruskiej prof. Haliny Twaranowicz oraz pracowników Katedry. Nadawcami owych listów byli: prof. Leonard Etel, Rektor Uniwersytetu w Białymstoku; prof. Wiktor Gajsionak, ambasador Republiki Białoruś w Rzeczypospolitej Polskiej; prof. Siergiej Ablamiejka, Rektor Białoruskiego Państwowego Uniwersytetu; Jan Syczewski, prezes Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego w Polsce; dyrekcja, nauczyciele i uczniowie Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego w Hajnówce oraz Eugenia Wasiluk – dyrektor Zespołu Szkół z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego w Bielsku Podlaskim.

W dziale „Recenzje i adnotacje” znajduje się siedem recenzji i cztery adnotacje – wszystkie teksty zostały napisane w języku białoruskim.

Juryj Łabyncaw i Łarysa Szczawinskaja z Moskwy zrecenzowali dwudziesty tom wybranych utworów Jakuba Kołasa, który ukazał się w 2012 roku (s. 509–512). Tacciana Walodzina omówiła wydaną w 2011 roku książkę Iny Szwid pt. *Міфалогія колеры ў беларускай традыцыйнай духоўнай культуры* (s. 512–518). Halina Tuczka poddała analizie książkę Haliny Twaranowicz *Пры брамах Радзімы. Літаратурнае аб’яднанне „Белавежа”: станаўленне, праблемы, асобы*, poświęconą działalności Białoruskiego Literackiego Stowarzyszenia „Białowieża” (s. 518–523). Anna Grześ omówiła *Słownik cerkiewnosłowiańsko-polski* powstały pod redakcją naukową Lili Citko (s. 523–525). W swoim tekście Wanda Barouka poddała szczegółowej analizie pierwszą część książki Alesia Makarewicz *Гісторыя беларускай літаратуры першай трэці XX ст.*, wydanej w 2013 roku w Mohylewie (s. 525–530). Natomiast Jaugien Garadnicki zaprezentował monografię Anatola Wierabja poświęconą utalentowanemu twórcy Maksymowi Tankowi i jego związkom z polską poezją różnych epok, prądów i kierunków (s. 530–533). Dział „Recenzje” zamyka praca Aliny Filinowicz dotycząca omówienia podręcznika do nauki języka białoruskiego na poziomie lektoratu dla studentów filologii rosyjskiej napisanego przez Annę Grześ (s. 533–535).

W dziale „Adnotacje” znajdują się cztery teksty autorstwa Haliny Twaranowicz. W pierwszej kolejności badaczka z Białegostoku omówiła książkę Ireny Matus pt. *Schyłek unii i proces prawosławia w obwodzie białostockim w latach 30. XIX wieku* (s. 536), następnie zaprezentowała słownik białorusko-polski wydany pod redakcją naukową T. Chylak-Schroeder, J. Głuszkowskiej-Babickiej i T. Jasińskiej-Sochy (s. 536), jak też omówiła monografie Ałły Pietraszkiewicz, *Наталля Арсеннева: Шлях да Беларусі* (s. 536) i Anny Sakowicz, *Беларуская літаратура Польшчы. Стылістычна-жанравыя асаблівасці прозы „белавежцаў”* (s. 537).

Prezentowany piąty tom „Białorutenostyki Białostockiej” zawiera interesujący i różnorodny materiał. Periodyk stanowi niewątpliwie cenne źródło wiedzy na temat literatury, języka i kultury białoruskiej, godny polecenia zarówno dla studentów, wykładowców, naukowców, jak i dla miłośników Białorusi.

Irena Chowańska
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
w Olsztynie